

ΜΙΑ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ
ΓΥΝΑΙΚΕΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΤΕΥΧΟΣ 5
12 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1986

ΔΡΧ. 200

ΦΙΛΙΑ
ΚΑΙ ΕΦΗΒΕΙΑ

ΤΟ «ΧΑΠΙ»
ΣΤΟ ΕΔΩΛΙΟ

ΣΠΙΤΙ
ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ
ΓΙΑ ΤΣΑΪ

ΑΜΥΝΑ ΣΤΗ ΒΙΑ
ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ
«ΑΠΟΛΟΓΕΙΤΑΙ»

ΑΛΕΚΟΣ ΦΑΣΙΑΝΟΣ
Ο ΟΡΓΙΣΜΕΝΟΣ

ΜΕΤΑΞΙ &
ΖΑΝΤΕΛΑ

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ
ΠΟΥ ΑΓΓΙΖΟΥΝ ΤΟ ΣΩΜΑ

Π Ρ Ο Σ Ω Π Α

Σ Χ Ε Σ Ε Ι Σ

Ε Ρ Ε Υ Ν Α

Σ Υ

20 Εύα Ζησιμίδου -
Παπανδρέου
Πάθος για τη ζωή

Φιλίες εφήβων
Ευαισθησία και ανάγκη
επικοινωνίας

26

36

Κακοποίηση γυναικών
Η βία μέσα στην
οικογένεια

Μ Ο Δ Α

Σ Π Ι Τ Ι

Με δαντέλα και μετάξι

53

109

Πρόσκληση σε τσάι

Ρ Ε Π Ο Ρ Τ Α Ζ

Το «χάπι»: άγνοια ή
προκατάληψη;

129

Αλέκος Φασσιανός:
«Οι δρόμοι της τέχνης
είναι μοναχικοί»

62

Μ Ο Δ Α

142 Ζεστά ρούχα
για το σπίτι

172 Με τον
Κίτσο Μακρή
στο Πήλιο

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

12 Νοεμβρίου 1986

Μ Ο Δ Α

- 53 Προτάσεις που αγγίζουν το σώμα
- 89 Η αρμονία του ενός χρώματος
- 142 Εντελώς προσωπικά
- 159 Πλεκτό: το κατάλευκο, χνουδωτό πουλόβερ
- 190 Διευθύνσεις καταστημάτων

Ο Μ Ο Ρ Φ Ι Α

- 154 Μους το παντοδύναμο, τζελ το θαυματουργό

Σ Π Ι Τ Ι

- 102 Εν λευκώ
- 109 Ρεπορτάζ αγοράς: μεγαλοπρεπείς τσαγιέρες και κομψά φλιτζάνια
- 114 Μαγειρική: λιχουδιές για τσάι
- 118 Ποτά: τσάι, πριν 4.500 χρόνια...
- 120 Φυτά: για έναν ανθισμένο χειμώνα
- 122 Ζώα: εγκυμοσύνη και τοκετός, η φύση φροντίζει για όλα
- 123 Η... προίκα μιας γάτας
- 190 Διευθύνσεις καταστημάτων

Π Ρ Ο Σ Ω Π Α

- 17 Μιλούν γι' αυτούς σήμερα: Κώστας Σημίτης, Σύλβα Ακρίτα, Ρίτα Μαλικούτη,
- 19 Θα μιλήσουν γι' αυτούς αύριο: Νάσος Θεοφίλου, Ζωή Κελετσέκη, Σάντρα Αλευρά
- 20 Εύα Παπανδρέου: πάθος για τη ζωή
- 62 Αλέκος Φασσιανός: ο οργισμένος
- 82 Ουνγκαρό: ο μοναχικός ονειροπόλος της γαλλικής «ωτ κουτύρ»

Ε Ρ Ε Υ Ν Α

- 36 Βία κατά των γυναικών

Α Ρ Θ Ρ Α - Ρ Ε Π Ο Ρ Τ Α Ζ

- 26 Φιλίες εφήβων: το πιο αληθινό...
- 42 Πριν ανοίξει η αυλαία
- 47 Το πορτραίτο μιας μεγάλης φωτογράφου
- 70 Η Θεσσαλονίκη υποδέχεται την Biennale
- 76 Τα «γυάλινα γοβάκια» θέλουν τον παπουτσή τους
- 162 Σπορ: Αμαζόνες και Κένταυροι
- 178 Το Πήλιο του Κίτσου Μακρή

Υ Γ Ε Ι Α

- 129 Το «χάπι» στο εδώλιο

Τ Ε Σ Τ

- 126 Είστε πραγματικά ερωτευμένη;

Ρ Ο Υ Μ Π Ρ Ι Κ Ε Σ

- 3 Πρώτη σελίδα
- 6 Συνέβησαν
- 10 Μόδα
- 12 Τέχνη
- 14 Βιβλίο
- 25 Χιούμορ, από τον Αντώνη Καλαμάρα
- 33 Παρά ΜΙΑ... τεσσαράκοντα, από το Γιάννη Αντωνίου
- 51 Με γυναικεία υπογραφή, από την Κατερίνα Δασκαλάκη
- 125 Ένας για τη ΜΙΑ, από το Λάκη Λαζόπουλο
- 133 Το παιδί και ο κόσμος του, από τη Μαρία Μίχου - Καρύδη
- 150 Κάτι νέο...
- 152 Μικρά πρακτικά
- 168 Μας λέτε...
- 170 Μουσική
- 172 TV - VIDEO
- 174 Εδώ κι εκεί
- 177 Παρα-βολές, από το Γιάννη Παπουτσάνη
- 184 Σταυρόλεξο
- 186 Κόμικ: Φελίνα
- 188 Ωροσκόπιο

Α Ν Α Γ Ν Ω Σ Μ Α

- 134 «Οι εξομολογήσεις ενός ηθοποιού», του Λώρενς Ολιβιέ

192 Στο ΕΠΟΜΕΝΟ ΤΕΥΧΟΣ: 26 Νοεμβρίου 1986

Η Mia (Models One) φοράει
μουσταρδί μονγκόμερι, πάνω από
λαδί ζιβάγκο. Τα μαύρα πλεκτά
γάντια έχουν λαδί ασορτί κέντημα.
Όλα είναι από το κατάστημα Daniel
Hechter.

Τα χρυσά σκουλαρίκια - κρίκοι είναι
από το Fragonard.

Τα μαλλιά της χτένισε ο Κυριάκος
Κρητικός και το μακιγιάζ έκανε
ο Αχιλλέας Χαρίτος με προϊόντα
Yves Rocher. (Fonde De Teinte Fluide
«Ambre», Poudre Libres
«Translucide», σκιές από τα
χρώματα «Les Angoras», μολύβι
«Vert/Birman», ρουζ «Rose Givre»
και κραγιόν «Pavot».).

Η φωτογράφιση είναι της
Τζουλιάννα Μπιάλλας και η
επιμέλεια της Λίζας Χατζηδάκη.

ΤΟ ΠΗΛΙΟ ΤΟΥ ΚΙΤΣΟΥ ΜΑΚΡΗ

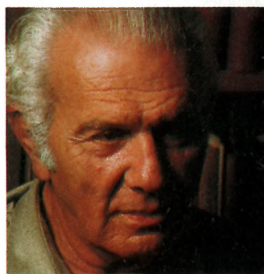
Κόσμος μαγικός «που δεν περιγράφεται, αλλά τραγουδιέται», όπως πιστεύει ο Κίτσος Μακρής, το Πήλιο ζει σήμερα ανάμεσα σ' ένα λαμπρό παρελθόν κι ένα αβέβαιο μέλλον. Το μικρό αυτό οδοιπορικό με «ξεναγό» το γνωστό λαογράφο, περνά από τη Βυζίτσα και τον Κισσό, τη Λαμπινού και τη Δράκεια, τη Μακρυνίτσα και την Πορταριά, σκιαγραφώντας κομψοτεχνήματα της λαϊκής τέχνης, ζωντανές μαρτυρίες του χτες, που γίνεται κομμάτι του σήμερα, παρά τις φυσικές καταστροφές και την ανθρώπινη αδιαφορία.

Της Κάτιας Κελαϊδη
Φωτογραφίες / Βαγγέλης Ρασσιάς

Το Πήλιο δεν είναι τόπος για διαστικούς και αδιάφορους επισκέπτες. Δεν το επιτρέπει το μοναδικό τοπίο με την αριστουργηματική θέα, το απαγορεύουν τα μικρά και μεγάλα κομψοτεχνήματα της λαϊκής τέχνης, η πληθωρική γραφικότητα των χωριών, που δένουν σ' ένα αρμονικό σύνολο.

Τα αναπαλαιωμένα αρχοντικά της Βυζίτσας, που προβάλλουν μέσα από τα πλατάνια, μιας απότομης πλαγιάς, η απέριττη στέγη της Αγίας Μαρίνας, καμωμένη από ηλιοροειτική λεπίδα, που μοιάζει να είναι η καμπυλωτή συνέχεια της Πλατείας του Κισσού, ακόμα και αυτά τα ερειπωμένα σπίτια, με τους πεσμένους τσατμάδες στη Λαμπινού, αρνούνται πεισματικά να ταυτιστούν με την εικόνα της πόλης, που απλώνεται στα πόδια του Πηλίου.

Οδός Αφεντούλη, Βόλος. Μια ευχάριστη έκπληξη ανάμεσα στο μπετόν και τις πολυκατοικίες της πόλης. Ένα δείγμα αυθεντικού ηλιοροειτικού σπιτιού. Ιδιοκτήτης του, ο λαογράφος Κίτσος Μακρής, «ο εραστής των γραφικοτήτων του Πηλίου», όπως τον ονομάτισε ο Στρατής Μυριβήλης, που πενήντα χρόνια τώρα ερευνά και ζωντανεύει μέσα από τα πά-

μπολλα βιβλία και μελέτες του τη λαϊκή τέχνη του Πηλίου.

Στη φριζα, που τρέχει πάνω από τα παράθυρα του καθιστικού του σπιτιού του, λόγω γραμμένα από τον ίδιο: «Η ζωγραφιά τούτη ιστορεί το Βόλο και το Πήλιο, όχι όπως τα βλέπουν τα μάτια, μα όπως τα 'χει πάντα στην καρδιά του ο Κίτσος Μακρής. Δεν πάσχιε να περιγράψει σωστά, να τραγουδήσει θέλησε...».

Στη βιβλιοθήκη του, ένα καταπληκτικό αρχείο φωτογραφιών. Πολύτιμη συνεργάτης του σ' αυτό, η κυρία Κυβέλη Μακρή, συντρόφισσα της ζωής του, κόρη φωτογράφου και φωτογράφος η ίδια, ακολουθεί από 17χρονη κοπέλα τον Κίτσο Μακρή, στη ζωή και το έργο του.

Στο διπλανό δωμάτιο, το μικρό του μουσείο. Ο μαγικός κόσμος της λαϊκής τέχνης, που

«άμα μπεις σ' αυτόν δεν θγαίνεις εύκολα. Τουλάχιστον εγώ τόσα χρόνια δεν μπόρεσα...», λέει με τον ενθουσιασμό του 70χρονου εφήβου.

Αυτό τον ενθουσιασμό φαίνεται ότι είδε στον εικοσάχρονο Μακρή ο καθηγητής της Ιστορίας της Τέχνης Δημήτρης Ευαγγελίδης, την άνοιξη του 1937. Τότε παρότρυνε το νεαρό μαθητή να ψάξει, να βρει στοιχεία, έργα του Θεόφιλου, που είχε ζήσει αρκετά χρόνια στο Πήλιο.

Αυτή ήταν η αρχή. Ο Κίτσος Μακρής μπαίνει στο θαύμα, στον κόσμο της λαϊκής ζωγραφικής και στα 1939 εκδίδει το πρώτο του βιβλίο: «Ο ζωγράφος Θεόφιλος στο Πήλιο», που είναι και το πρώτο που γράφεται όχι μόνο για το Θεόφιλο, αλλά και για την ελληνική λαϊκή ζωγραφική.

Οι τοιχογραφίες στο αρχονταρίκι του μοναστηριού του Άι-Λαυρέντη (καταστράφηκαν στην Κατοχή), είναι η αφορμή για να προχωρήσει παραπέρα. Μέσα σε αρχοντικά και εκκλησίες του Πηλίου ανακαλύπτει επώνυμους, αλλά και ανώνυμους ζωγράφους. Έναν τέτοιο φέρνει στο φως.

Είναι ο Παγώνης, από τους Χιονάδες της Ηλείου, που κυ-

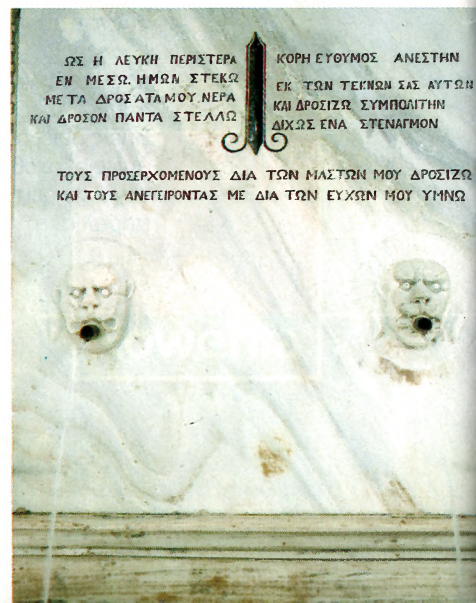
Από τη Μακρυνίτσα, το «μπαλκόνι του Πηλίου», φαίνεται ο Βόλος. Τα γέφυρα πλατάνια σκιάζουν τα καλντερίμια της

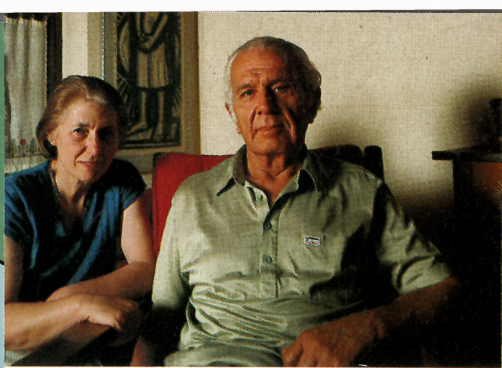

Βρύση στις Πινακάτες. «Τους προσερχομένους διά των μαστών μου δροσίζω...»

Βρύση στην είσοδο της Μακρυνίτσας

Αναπαλαιωμένο αρχοντικό, προβάλλει μέσα από μια οργιώδη βλάστηση, στη Βυζίτσα

ριαρχεί στο Πήλιο από το 1800 ως το 1838. Ζωγραφίζει δεκάδες σπίτια και εκκλησίες. «Γνήσιο τέκνο της εποχής του. Αντιμεταφυσικός, αγαπάει την πραγματικότητα. Είναι η εποχή που ανακαλύπτουν ότι η παρούσα ζωή έχει τις χαρές της και δεν πρέπει να μεταθέτουμε την ευτυχία στη μετά θάνατο ζωή», εξηγεί ο Κίτσος Μακρής, καθώς μας προετοιμάζει για μια περιπλάνηση στο Πήλιο, σε μέρη αντιπροσωπευτικά, που ο ίδιος διάλεξε να μας ξεναγήσει.

ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΟ ΧΡΟΝΟ

Η ομορφιά του Πηλίου ξετυλίγεται σε κάθε στροφή του δρόμου. Θάλασσα από τη μια, καταπράσινο βουνό από την άλλη κι ανάμεσα τα πανέμορφα χωριά του, που διατηρούν ακόμα την αναλαμπή της παλιάς τους αίγλης. Αναρωτιέμαι ποια να 'ναι άραγε η ομορφότερη εποχή σ' αυτό τον τόπο. «Το φθινόπωρο», λέει ο «ξεναγός» μας, σαν να κατάλαβε τη σκέψη μου, «το Πήλιο είναι κάτι το καταπληκτικό. Οι οξιές κοκκινίζουν, οι καστανιές γίνονται ώχρα και μέσα σ' αυτές τις χαράδρες κινούνται, κάτι, έτσι, σαν λιτανείες από σύννεφα, που κατεβαίνουν με μια μεγαλοπρέπεια καταπληκτική».

Μάθημα αρχιτεκτονικής το αρχοντικό του Καραγιαννόπουλου στη Βυζίτσα. Γύρω του σκαλωσιές. Το επισκευάζει ο ΕΟΤ για να το μετατρέψει σε ξενώνα. Το ίδιο έγινε και σε άλλα 10 του χωριού, που το κράτος τα έχει νοικιάσει για δέκα χρόνια.

Οι δύο κάτω όροφοι, καμωμένοι από λιθοδομή, χωρίς ασδέστη, φωτίζονται από στενά παράθυρα και δημιουργούν την αίσθηση ενός αμυντικού χαρακτήρα του κτιρίου. Το παράθυρο πάνω απ' την κυρία είσοδο καλύπτεται με μια καμπύλη σιδεριά.

«Η δημόσια ασφάλεια κατά την Τουρκοκρατία δεν ήταν υψηλού επιπέδου. Αυτά που λέγονται ή γράφονται περί άμυ-

Η Κυβέλη με τον Κίτσο Μακρή
στο καθιστικό του σπιτιού τους

Ρήγας Βελεστινλής, έργο του
υιού Παγώνη (1870), «Ροβέρτος
και Ιουλία», ο Ρωμαίος και
Ιουλιέττα, κατά Θεόφιλο (1898),
από τη συλλογή του Κ. Μακρή

νας κατά των Τούρκων είναι παραμύθια. Υπήρχαν ληστοσυμμορίες, γι' αυτό και είχαν τη σιδεριά πάνω απ' την κυρία είσοδο, για να την ελέγχουν είτε με το όπλο είτε με θρασυτό νερό», εξηγεί ο Κ. Μακρής. Ο επάνω όροφος διακοσμημένος με φεγγίτες, ξυλοδεσιές, πολλά παράθυρα, δίνει την ελαφράδα και την ομορφιά του οικοδομήματος.

Πιο πέρα, μερικά σπίτια, με

πεσμένες τις στέγες τους, χάσκουν και μέσα απ' τους ξεδο-ντιασμένους τσατμάδες τους ξεφυτρώνουν πρασινάδες... μαρτυρία της ανθρώπινης εγκατάλειψης της κρατικής αδιαφορίας. «Ήδη απ' τις αρχές του αιώνα, η ανάπτυξη του αστικού κέντρου του Βόλου έχει ως αποτέλεσμα τη σταδιακή εγκατάλειψή τους. Οι σεισμοί του 1955 απλά επιτάχυναν το ρυθμό της καταστροφής τους. Αυτό

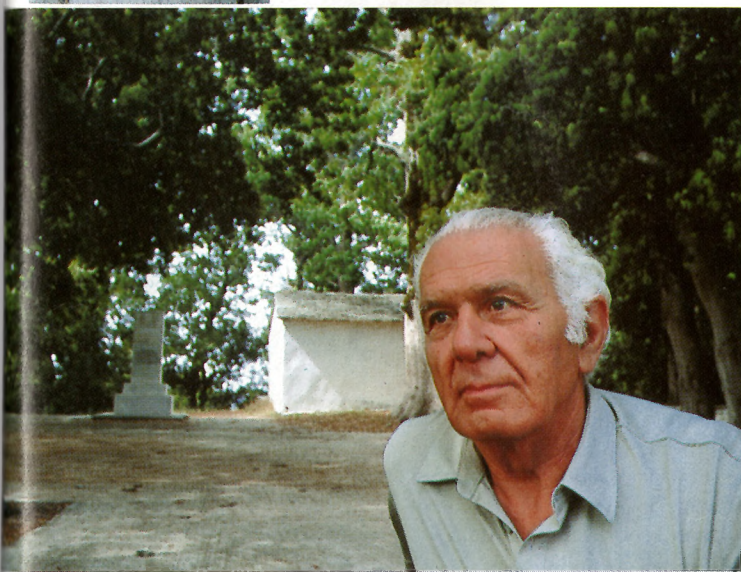
ΤΟ ΠΗΛΙΟ ΤΟΥ ΚΙΤΣΟΥ ΜΑΚΡΗ

Το Αιγαίο. Πλησιάζοντας
στην Τσαγκαράδα...

Το κυπαρίσσι φιλιέται με
την καλαμιά. (Διακρίνονται από
την ευθεία και την τεθλασμένη
γραμμή των κλώνων τους).
Λιθανάγλυφο που συμβολίζει
την αγάπη δύο νέων

Το ξωκλήσι της Αγίας
Τριάδας, μετά τις Μηλιές.
Τόπος του Πανθεσσαλικού
Συνεδρίου, του Εθνικού
Απελευθερωτικού Μετώπου, το
1943. «Εδώ καθόμουν τότε...»

που θα γινόταν σε 50 χρόνια,
έγινε σε πέντε δευτερόλεπτα,
λέει όχι χωρίς θλίψη ο ξεναγός
μας. «Παράδειγμα η Δράκεια.
Το ωραιότερο ίσως χωριό από
άποψη λαϊκής αρχιτεκτονικής
του Πηλίου, όπου η έλλειψη της
κρατικής μέριμνας αποτέλεσε
την καταστροφή των σεισμών.
Πολλά σπίτια και αρχοντικά,
που μπορούσαν να σωθούν, τα
'δεναν μ' ένα μεγάλο σχοινί και
με μια μπουλντόζα τα τράβα-

γαν. Αυτά αντιστέκονταν τόσο
πολύ, που μερικές φορές οι ερ-
πύστριες έτρωγαν το έδαφος
και το δρόμο, μη μπορώντας να
τα γκρεμίσουν! Ξυλόγλυπτα τέ-
μπλα εκκλησιών έγιναν προσά-
ναμμα και διάφοροι γυρολόγοι
συμπλήρωναν την εικόνα της
καταστροφής. Η κρατική μέρι-
μνα αρχίζει μετά το 1970 στοι-
χειωδώς και πάλι μηδαμινή εν
σχέσει με τις ανάγκες...»

Ευτυχώς οι σεισμοί δεν φαί-

νεται να πείραζαν την Αγία
Μαρίνα, την πανέμορφη εκκλη-
σία στην Πλατεία του Κισσού.

«Ποίημα αναλογιών, η
ωραιότερη σωζόμενη εκκλησία
της Τουρκοκρατίας», όπως την
περιγράφει ο Κίτσος Μακρής.

Τοιχογραφημένη στα 1802
από τον Παγώνη, χτίστηκε του-
λάχιστον τέλη του 17ου αιώνα.
Ένα, καταπληκτικής τέχνης,
επιχρυσωμένο τέμπλο αγνώ-
στου καλλιτέχνη σε συνεπαίρνει
με την ομορφιά του. Τα ζωγρα-
φιστά δάξα με τα λουλούδια,
θέμα αγαπητό και στις διακο-
σμήσεις των αρχοντικών, στέ-
κουν ολόδροσα στις ποδιές του.
Ο Κίτσος Μακρής δείχνει ένα
απ' τα ενθυμήματα που είναι
γραμμένα πάνω στις ζωγρα-
φίες: «Επήγε μεγαλοτάτη ακρί-
δεια, όπου έφτασε το συρτάρι
προς οκτώ γρόσια το κόσκι-
νο»... «Πάλι καλά με τις τοιχο-
γραφίες των εκκλησιών», λέει
γελώντας, «αυτές γλίτωσαν απ'
τον εχθρό της λαϊκής μας ζω-
γραφικής, τη φυματίωση! Γιατί
ο μόνος προσοιτός τρόπος για
την απολύμανση του σπιτιού,
όταν πέθαινε ένας φυματικός,
ήταν το γενικό ασθέστωμα!
Έτσι χάθηκαν πάρα πολλές
τοιχογραφίες σε σπίτια και αρ-
χοντικά. Θυμάμαι, όταν πήγα
προπολεμικά σ' ένα χωριό, να
ζητήσω κάποιο γνωστό μου, ο
μαγαζάτορας λέει στο παιδί:
"Τρέχα να φωνάξεις τον τάδε,
τον ζητάει ένας φθισικός!".
Εκεί, πήγαιναν για θεραπεία
άνθρωποι των πόλεων και ήταν
οι μόνοι που φορούσαν σακάκι
και γραβάτα!».

Η «ΧΡΥΣΗ ΕΠΟΧΗ»

Ζώντας, ερευνώντας και ξα-
ναζωντανεύοντας την περίοδο
της ακμής του Πηλίου, ο Κίτσος
Μακρής είναι ένας από τους
πιο κατάλληλους να την περι-
γράψει: «Η "χρυσή εποχή" για
τα χωριά του Πηλίου είναι ο
18ος αιώνας. Τα χωριά, που ως
τότε ήταν μικροί οικισμοί γύρω
κυρίως από μοναστήρια, απο-
κτούν οικονομική και δέβαια
πολιτιστική άνοδο.

Το φαινόμενο αυτό συνα-
ντιέται σ' όλο το χώρο των Βαλ-

κανίων και οφείλεται στη μετα-
τόπιση του πολιτικού, οικονο-
μικού και στρατιωτικού ενδια-
φέροντος των Μεγάλων Δυνά-
μεων στη Μεσόγειο. Αρχίζουν
να χρησιμοποιούν τις χώρες της
Ανατολής ως πηγές πρώτων
φτηνών υλών.

Το ρόλο αυτό σε όλη σχεδόν
τη Βαλκανική Χερσόνησο τον
παίζουν κυρίως οι Έλληνες.
Στα χωριά του Πηλίου ανθεί ο
μεταπραττισμός, η μεταποίηση,
η ναυτιλία. Η νέα τάξη που δη-
μιουργείται, των πραγματετά-
δων και των βιοτεχνών, έχει αι-
σθητικές πλέον ανάγκες. Αλλά
στο Πήλιο δεν υπήρχε τότε το
απαραίτητο τεχνικό δυναμικό,
που θα χτίσει τα αρχοντικά, τα
πλούσια διακοσμημένα, τις εκ-
κλησίες.

Έτσι, μετακαλούν τεχνίτες
από τη Δυτική Μακεδονία,
Ήπειρο, Άγραφα, μέρη αφι-
λόξενα, αλλά γνωστά για το τε-
χνικό και καλλιτεχνικό δυναμι-
κό τους. Αρχιτέκτονες, ξυλο-
γλύπτες, λιθοξόοι έρχονται στο
Πήλιο και πολλοί απ' αυτούς
παντρεύονται ντόπιες, "πολιτο-
γραφούνται" Πηλιορείτες και
τα παιδιά τους συνεχίζουν την
τέχνη τους».

Ο Κίτσος Μακρής ανακάλυ-
ψε και πρωτοπαρουσίασε στο
ευρύ κοινό τους πλέον αντιπρο-
σωπευτικούς. Είναι οι λιθογλύ-
φοι Μίλιος Ζουπανιοπολίτης, ο
Θεοδόσιος απ' τ' Άγραφα,
που τα μοναδικής τέχνης τους
λιθανάγλυφα κοσμούν υπέρθυ-
ρα και εξωτερικές κόγχες ιερών
στις πιο γνωστές εκκλησίες του
Πηλίου. Είναι ο αρχιτέκτονας
Δήμος Ζηπανιώτης, που με
άξιους μαστόρους χτίζει πολλά
απ' τα πανέμορφα αρχοντικά
των χωριών του Πηλίου.

«Η οικονομική άνθηση είναι
φυσικό να φέρει και μια αλλαγή
νοοτροπίας», συνεχίζει ο Κί-
τσος Μακρής. «Η ελληνική κοι-
νωνία είναι έτοιμη να δεχτεί, ν'
αφομοιώσει ξένες επιδράσεις.
Για το λόγο αυτό η λαϊκή μας
ζωγραφική απ' το 18ο αιώνα
και πέρα δεν έμεινε ξένη προς
τα καλλιτεχνικά ρεύματα της
εποχής. Είναι μύθος "η ελληνι-

ΤΟ ΠΗΛΙΟ ΤΟΥ ΚΙΤΣΟΥ ΜΑΚΡΗ

κότητα κλεισμένη στον εαυτό της". Το μπαρόκ περνάει και κυριαρχεί στην Ελλάδα. Είναι μια τέχνη που εκφράζει την εποχή. Οι κύριες καλλιτεχνικές σχολές της Ευρώπης έχουν το νεοελληνικό τους αντίστοιχο.

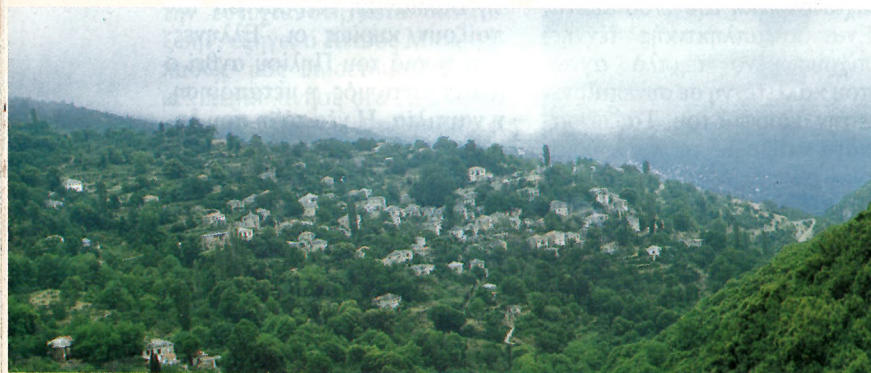
Μετά την ίδρυση του ελληνικού κράτους έχουμε το νεοκλασικισμό, που βέβαια δεν έρχεται από την Ακρόπολη στα κτίσματα της οδού Πανεπιστημίου, αλλά μέσω Μονάχου! Είναι η εποχή που κάνουμε ένα ανιστόρητο άλμα 2.000 χρόνων, να γυρίσουμε στην κλασική αρχαιότητα. Αυτό εμφανίζεται με την καθαρεύουσα, τις ονομασίες και δεν είναι περίεργο ότι στα χωριά και στις πόλεις κυκλοφορούν Αντιγόνες και Ευρυδίκες με σεγκούνια και άπειροι Σωκράτηδες και Πραξιτέληδες με τσαρούχια!

Η οικονομική άνθηση των χωριών του Πηλίου φέρνει και μια πολιτιστική άνοξη. Ιδρύονται σχολεία σημαντικά και οργανωμένα σαν αυτό της Ζαγοράς, το πολύ γνωστό με τη Βιβλιοθήκη του. Απ' το 1814 έχουμε τη Σχολή των Μηλέων, τη λεγόμενη Φιλοσοφική Σχολή του Αγίου Λαυρεντίου, σχολεία στον Άνω Βόλο, στη Μακρυνίτσα, αλλά πουθενά κρυφά σχολεία. Δεν υπήρξαν ποτέ και πουθενά! Η παιδεία δεν ήταν απαγορευμένη. "Άλλωστε απ' τα προνόμια του 1686 απαγορευόταν να πατήσει πόδι αρματωμένου Τούρκου. Σ' όλα τα χωριά της Ελλάδας που θα πάτε, θα σας δείξουν δύο πράγματα: το κρυφό σχολειό και το καλύτερο νερό της Ελλάδας!...».

ΟΧΙ ΑΨΥΧΗ ΑΠΟΜΙΜΗΣΗ

Η ξενάγηση του Κίτσου Μακρή στο Πήλιο δεν σταματά όμως στα περασμένα. Αν έδωσε τη μισή και πλέον ζωή του για να φέρει στην επιφάνεια τους θαμμένους θησαυρούς της λαϊκής τέχνης, την άλλη μισή την πέρασε με προσπάθειες και αγώνες για τη συντήρησή τους, τη διατήρηση και όχι την παραμόρφωσή τους: «Από τη μια έχουμε το νόμο περί παραδο-

σιακών σπιτιών. Είμαι εναντίον. Γιατί δεν γίνεται να βάλεις έναν αρχιτέκτονα, που έχει σπουδάσει στην Αθήνα ή το εξωτερικό, να φτιάξει ένα ηλιορραϊκό σπίτι, που δεν το γνωρίζει και δεν το έχει ζήσει, όπως ο παραδοσιακός χτίστης και ο ιδιοκτήτης του. Θα κάνει άψυχη απομίμηση. Ύστερα, τα καινούρια σπίτια, καθώς είναι χτισμένα με τσιμέντο και σίδερο, θ' αντέξουν στο χρόνο πολύ περισσότερο απ' τα λίγα σωζόμενα παλιά και έτσι, σε λίγο καιρό, θα μας δίνουν την εικόνα της τοπικής παραδοσιακής αρχιτεκτονικής αυτές οι διαστρεβλώσεις. Τώρα τελευταία η Νομαρχιακή Επιτροπή έδωσε νέους συντελεστές δόμησης... Το μόνο που μπορούν να κά-

Αγία Μαρίνα Κισσού «Εν έτει 1973, εν μηνί Ιουλίω, εχρυσώθη το τέμπλο της Αγίας και Ενδόξου Μεγαλομάρτυρος του Χριστού Μαρίνης», γράφει το ενθύμιο στην «ποδιά» του τέμπλου

Πλακόστρωτοι δρόμοι, πλατείες, καλντερίμια... Οι εκκλησιές, τα μοναστήρια, τα πηλιορείτικα αρχοντικά υψώνουν το ανάστημά τους στη φθορά του χρόνου, αυθεντικά δημιουργήματα παραδοσιακών χτιστάδων...

νουν είναι να επιβάλουν απλές όψεις, που να μην ενοχλούν με τον αρχοντοχωριατισμό τους και σε διαστάσεις που να μην αλλάζουν την κλίμακα του τοπίου. Από την άλλη πλευρά, έχουμε έλλειψη νέων ανθρώπων, που θα ασχοληθούν με τη δουλειά του λαογράφου. Οι νέοι σήμερα, και πολύ σωστά, θέλουν να πληρώνονται. Γιατί όσοι ασχολούνται με τη λαϊκή τέχνη πρέπει να πληρώνουν ακόμα και τα ταξίδια τους; Δεύτερον, δεν έχουν συνηθίσει να κακοκοιμούνται, να περπατάνε... και η δουλειά αυτή σημαίνει ταλαιπωρία!

Κάποτε πρέπει να περάσουμε στην οργανωμένη έρευνα, με ινστιτούτα και μέσα. Χρειαζόμαστε πολλή μελέτη για να δούμε σωστά τη λαϊκή τέχνη του τόπου μας. Πρέπει να δούμε πού είναι η ιδιομορφία της, τι στοιχεία πήρε απ' τ' άλλα θαλασινικά κράτη – γιατί όλοι αυτοί οι λαοί είχαν κοινές με μας τύχες. Ήμασταν αρχικά επαρχίες του Βυζαντινού κράτους και κατόπιν της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Έχουμε περίπου τις ίδιες κλιματολογικές συνθήκες, πρώτες ύλες και είναι φυσικό να έχουμε και πολλές ομοιότητες. Αυτές όμως οι ομοιότητες είναι που δίνουν ακριδώς το μέτρο των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών μας. Δεν φτάνουν λοιπόν “οι απόστολοι”, οι μεμονωμένοι άνθρωποι, που αγωνίζονται να περισώσουν τη λαϊκή μας κληρονομιά...».

Μου έρχονται στο νου τα λόγια του Ευάγγελου Παπανούτσου για τον Κίτσο Μακρή. Είναι γραμμένα στον πρόλογο ενός μικρού βιβλίου που εξέδωσε η «Ώρα» τιμώντας τα 35χρονα της δουλειάς του, το 1972.

«Θαυμάζω τον ενθουσιασμό, την επιμονή, το πάθος του το αποστολικό να εξηγεί, να φέρνει με τα φωτισμένα σχόλιά του κοντά μας τα κρυμμένα ή παραπεταμένα δημιουργήματα αγνώστων ως τώρα ή ανώνυμων καλλιτεχνών, που μαρτυρούν την αδιάκοπη συνέχεια της καλλιτεχνικής παράδοσης του έθνους μας...»

∞